מערך הקליניקות
הפקולטה למשפטים
אוניברסיטת בר-אילן

דוח סיכום פעילות שנתי - הקליניקה לרגולציה סביבתית

שנת הלימודים תשפ"ו 2025-2026

במהלך שנת הלימודים תשפ"ו המשיכה הקליניקה לרגולציה סביבתית לפעול לקידום ההגנה על הסביבה, בריאות הציבור וצדק סביבתי, באמצעות שילוב בין הכשרה משפטית מעשית של סטודנטים וסטודנטיות לבין עבודה מקצועית בתחומי הרגולציה, המשפט המנהלי, התכנון והבנייה והמדיניות הסביבתית.

פעילות הקליניקה התמקדה בליווי ובהובלה של פרויקטים משפטיים ציבוריים, בהכשרת הסטודנטים לעבודה משפטית מקצועית, בפיתוח שיתופי פעולה עם ארגוני סביבה, אנשי מקצוע וחוקרים ובהרחבת הנוכחות המקצועית והציבורית של הקליניקה ושל המרכז למשפט, סביבה ואקלים.

ההשפעה הציבורית של פעילות הקליניקה

הקליניקה פועלת בנקודת המפגש שבין משפט, סביבה וחברה. ההליכים שבהם היא מטפלת נוגעים לזכותם של תושבים להשמיע את קולם בהחלטות המשפיעות על סביבת חייהם, לקבל מידע מרשויות ציבוריות ולהשתתף באופן אפקטיבי בהליכי תכנון ואסדרה. בכך מקדמת הקליניקה צדק הליכי ומצמצמת את פערי הכוח והידע שבין תושבים וקהילות לבין גופי שלטון וגורמים מקצועיים.

לצד הייצוג הישיר של תושבים, הקליניקה עוסקת בפרויקטים של שינוי מדיניות בתחומים שבהם קיימים פערים אסדרתיים. עבודת המחקר, איסוף המידע, השיח עם רגולטורים וגיבוש מסמכי המדיניות נועדו להפוך בעיות סביבתיות נקודתיות לתשתית לשינוי מערכתי, שיכול להשפיע על ציבור רחב ולמנוע נזקים עתידיים.

הפעילות מקדמת צדק סביבתי וחברתי גם באמצעות התמקדות באוכלוסיות ובקהילות הנושאות בנטל סביבתי, ובהנגשת כלים משפטיים ומקצועיים למי שאינם מחזיקים בהכרח במשאבים הדרושים להתמודדות עם הליכי תכנון ורגולציה מורכבים. במקביל, הכשרת הסטודנטים במסגרת עבודה מעשית מייצרת השפעה ארוכת טווח: דור חדש של משפטנים נחשף לאחריות הציבורית של המקצוע ורוכש כלים לקידום שינוי סביבתי וחברתי.

שנת תשפ"ו במספרים

- 15 סטודנטים וסטודנטיות השתתפו בעבודת הקליניקה משנה ג' בתואר ראשון במשפטים ובתואר השני לרגולציה ומדיניות סביבתית.
- הקליניקה מטפלת ב- 8 פרויקטים שונים במקביל. במקביל הקליניקה מסייעת לפניות נקודתיות וממוקדות.
- 1,200 תושבים הצטרפו להתנגדות הקבוצתית שנכתבה על ידי הקליניקה לתוכנית תמ"ל 3009 בנס ציונה.
- כ-380 התנגדויות אישיות הוחתמו ונאספו באירועים ציבוריים בעיר נס ציונה בהובלת הקליניקה.
- שש בקשות חופש מידע הוגשו במסגרת הפרויקט להסדרת השימוש בקוטלי עשבים במרחב הציבורי.

תיקים ופרויקטים

העבודה המעשית היא לב ליבה של הפעילות בקליניקה. היא מאפשרת לסטודנטים להתנסות בעשייה משפטית ממשית, ובמקביל מקדמת עקרונות של צדק סביבתי, צדק חברתי, צדק הליכי ופיתוח בר-קיימא. פעילות הקליניקה בשנת תשפ"ו התמקדה בשני מסלולים מרכזיים: ייצוג וליווי של תושבים בהליכי תכנון ובנייה, וקידום רגולציה סביבתית ושינוי מדיניות.

א. ייצוג וליווי תושבים בהליכי תכנון ובנייה

הקליניקה ליוותה קבוצות תושבים וקהילות המתמודדות עם תוכניות בעלות השלכות סביבתיות ותכנוניות. במסגרת העבודה נבחנו מסמכי תוכניות וחוות דעת מקצועיות, מופו ההשלכות על האוכלוסייה והסביבה, גובשו טענות משפטיות והוכנו מסמכים לקראת התנגדויות, עררים ודיונים בפני מוסדות התכנון. פעילות זו מעניקה לתושבים גישה לידע ולכלים משפטיים ומחזקת את יכולתם להשתתף בהליכים שבהם מתקבלות החלטות ארוכות טווח על סביבת חייהם.

1. ערר על תוכנית המתאר של מקוה ישראל

הקליניקה מייצגת את תושבי חולון ואת עמותת מגמה ירוקה בהליך ערר על החלטת הועדה המחוזית לתכנון ולבניה בנוגע לתוכנית המתאר של מקוה ישראל, תוכנית מס׳ 599-0838011. בנוסף הקליניקה מלווה את קבוצת הפעילים המקומית ואת עמותת מגמה ירוקה בפעילות הציבורית הנלווית להליך.

הערר עוסק, בין היתר, בשמירה על ערכי טבע ומורשת, בנגישות הציבור לשטחים פתוחים, בקישוריות בין מקוה ישראל לבין השכונות הסמוכות, בבטיחות התלמידים הלומדים במתחם, בפעילותו החינוכית של המוסד ובשיקול הדעת של מוסדות התכנון.

במהלך השנה סייעה הקליניקה בהגשת בקשות לבתי המשפט, לגופי התכנון ולגורמים המעורבים בתיק. בין היתר הוגשו בקשות לפי חוק חופש המידע, התשנ״ח-1998, בקשה לעיון בתיק בג״ץ רלוונטי, הוכנה עתירה בעניין אי מסירת המידע שהתבקש, הוגשו בקשות לצירוף מסמכים חדשים לערר וביניהן חוות דעת תכנונית התומכת בעמדת התושבים.

נוסף על כך, הקליניקה קיימה פעילות להעלאת המודעות בקרב הציבור בחולון ובדרום תל אביב, לרבות ימי הסברה, פרסומים בתקשורת ופגישות עם נבחרי ציבור.

ביום 28.7.2026 ניתנה החלטה בערר הדוחה את ערר התושבים המיוצגים על ידי הקליניקה. הקליניקה בוחנת את המשך קידום הפרויקט, בין אם בהליך משפטי ובין אם במהלך חקיקתי.

ההליך מאפשר לתושבים לקחת חלק בהחלטה תכנונית הנוגעת לשטח פתוח בעל ערכי טבע, מורשת וחינוך בלב אזור עירוני צפוף. פעילות הקליניקה מקדמת שקיפות, זכות עיון במידע ציבורי והשתתפות אפקטיבית בהליכי תכנון. גם כאשר ההחלטה שהתקבלה אינה לטובת המיוצגים, עבודת הקליניקה יצרה תשתית משפטית וציבורית להמשך פעולה והציפה את האינטרס הציבורי בפני מקבלי ההחלטות וחיזקה את היכולת של הקהילה המקומית להתמודד עם הליך מקצועי ומורכב.

2. הליכי התנגדויות לתוכנית תמ״ל 3009 - תוכנית חרודי בנס ציונה

הקליניקה מייצגת קבוצת תושבים מנס ציונה במסגרת הליך ההתנגדות לתוכנית המקודמת בוועדה הארצית לתכנון ולבנייה של מתחמים מועדפים לדיור, בהתאם לחוק לקידום הבנייה במתחמים מועדפים (הוראת שעה), התשע״ד-2014.

מדובר בתוכנית בנייה נרחבת הכוללת הקמת שכונת מגורים בסמיכות לשטחים בעלי רגישות אקולוגית גבוהה ולמסדרון אקולוגי ארצי.

העבודה כללה לימוד של מסמכי התוכנית, הכנת התנגדות בליווי חוות דעת מקצועיות והתדיינות בפני חוקרת שמונתה לבחינת ההתנגדויות מטעם הוועדה.

הקליניקה סייעה לתושבים בהבנת התוכנית ובגיבוש התנגדויות. התנגדות התושבים שהוגשה בייצוג הקליניקה נתמכה בשלוש חוות דעת מקצועיות: חוות דעת אקולוגית של פרופ׳ יובל ספיר, חוות דעת בנושא מי נגר של ד״ר אסף

בן נריה וחוות דעת תחבורתית של מתכננת התחבורה ענת שוחט. נוסף על כך גובשה התנגדות קבוצתית שאליה הצטרפו 1,200 חותמים, הוכנו כ-12 נוסחים להחתמת התנגדויות אישיות ונאספו בפועל כ-380 התנגדויות אישיות באירועים ציבוריים בעיר. הקליניקה ליוותה את התושבים גם בימי הדיונים בהתנגדויות.

הפרויקט מחבר בין ייצוג משפטי, ידע מדעי והשתתפות ציבורית רחבה. הוא מאפשר לתושבים להציג טענות מבוססות בפני מוסד תכנון ארצי ולהעמיד מול צורכי הפיתוח גם את ההשלכות על המסדרון האקולוגי, השטחים הפתוחים, מי הנגר והתחבורה. ההחתמה הרחבה והסיוע בהגשת התנגדויות אישיות הפכו את זכות ההתנגדות מכלי פורמלי לאפשרות מעשית עבור מאות תושבים, ובכך קידמו צדק הליכי וייצוג של האינטרס הציבורי בהליך התכנוני.

ב. קידום רגולציה סביבתית ושינוי מדיניות

לצד ייצוג תושבים בתיקים קונקרטיים, הקליניקה פועלת לאיתור פערים רגולטוריים ולגיבוש פתרונות מערכתיים לטובת כלל הציבור. באמצעות מחקר משפטי והשוואתי, איסוף מידע, שיחות עם גורמי מקצוע ורגולטורים והכנת מסמכי מדיניות. מטרת הפעילות היא לייצר בסיס מקצועי לשינוי חקיקה, מדיניות ופרקטיקות מנהליות.

3. **גיבוש מתווה רגולטורי לטיוב הטיפול בפסולת ביישובים ערביים**

הקליניקה שותפה למחקר שמטרתו לגבש מתווה רגולטורי לשיפור ניהול הפסולת ביישובים ערביים. המחקר שנעשה במימון המשרד להגנת הסביבה, מבקש להתמודד עם השלכת פסולת במרחב הציבורי, שריפת פסולת ושיעורים נמוכים של העברת פסולת למחזור, תוך בחינת החסמים המשפטיים, המוסדיים, התקציביים והתפעוליים המשפיעים על יכולתן של הרשויות המקומיות להתמודד עם התופעה.

הפרויקט נערך בשיתוף עמותת אזרחים למען הסביבה ובהובלת ד"ר אורי שרון, ד"ר ריבה ולדמן, ד"ר אפרת אלימלך והחוקרת שירלי רקח. במסגרת עבודת הקליניקה נבחנה האכיפה העירונית בתחום הפסולת, לרבות סמכויות הרשויות וחוקי העזר הרלוונטיים, ונבנתה תשתית לגיבוש המלצות מדיניות בהתאם למידע שנאסף.

הפרויקט נועד לקדם מענה ציבורי מותאם עבור תושבי היישובים הערביים ולחזק את יכולתן של הרשויות המקומיות להתמודד עם מפגעי פסולת.

4. **מחקר בנושא שימוש חוזר ומילוי חוזר באריזות**

במהלך השנה נערכה עבודה מחקרית בנושא המעבר מאריזות חד-פעמיות למודלים של שימוש חוזר ומילוי חוזר. המחקר בוחן כיצד ניתן לקדם את המעבר באופן ישים, בטוח וכלכלי, ומציע שינוי תפיסתי ממדיניות המתמקדת בניהול ובמחזור פסולת למדיניות של מניעת פסולת במקור. המחקר נערך בהובלת פרופ' אורן פרז, בשיתוף חוקרים נוספים מהפקולטה למשפטים ומהמחלקה לגיאוגרפיה, ומשלב גם היבטים של כלכלה התנהגותית.

הקליניקה השתתפה בניתוח רגולטורי השוואתי של הסדרים בישראל, באיחוד האירופי ובמדינות נוספות. נבחנו כלים כגון יעדים מחייבים לשימוש חוזר, מערכות פיקדון, תמריצים כלכליים, תקינה, סימון והסרת חסמים רגולטוריים. נוסף על כך מיפתה הקליניקה גורמים רלוונטיים לקידום הרגולציה בארץ ובעולם, ביצעה ראיונות עומק חצי-מובנים וגיבשה רשימת חסמים הקיימים בשוק המקומי.

המחקר, מבוצע במימון המשרד להגנת הסביבה ומבקש לקדם אינטרס ציבורי למעבר משלב הטיפול בפסולת לאחר שנוצרה לשלב ההפחתה במקור. שינוי כזה עשוי להשפיע על דפוסי הייצור, השיווק והצריכה ולהפחית את כמות האריזות החד-פעמיות לאורך זמן.

5. **קידום רגולציה לטיפול בפסולת סוללות ליתיום**

הקליניקה קידמה פרויקט לבחינת הפערים האסדרתיים בטיפול בפסולת סוללות ליתיום, בדגש על סוללות המשמשות כלי תחבורה קלים, כגון אופניים וקורקינטים חשמליים. במסגרת הפרויקט נערך מחקר שמטרתו למפות

את היקף הבעיה, את שרשרת האיסוף והטיפול בסוללות ואת הנזקים הנגרמים כתוצאה מכשלי ההסדרה, ובהם אירועי התלקחות והתפוצצות בפסולת העירונית, במרחב הציבורי, במהלך פינוי האשפה ובמתקני המיון והטיפול.

לצורך המחקר בוצעו סיורי שטח, נבחנה האסדרה הקיימת בישראל והדירקטיבה האירופית בתחום, והתקיימו ראיונות ושיחות עם גורמים מקצועיים, ובהם נציגי איגוד ערים דן לתברואה - חירייה, נציגי פורום ה-15, רשויות מקומיות וגורמים העוסקים באיסוף, בפינוי ובטיפול בפסולת. תוצר הפרויקט הוא מסמך מדיניות הממפה את החסמים המשפטיים, הארגוניים והמעשיים ומציע פתרונות רגולטוריים וישימים, לרבות צעדים מיידיים לצמצום הסיכון ולשיפור מערך האיסוף והטיפול.

הפרויקט מתמודד עם סיכון סביבתי ובטיחותי הנוצר כאשר פסולת מסוכנת מגיעה לזרם הפסולת העירונית הרגילה. מיפוי שרשרת האחריות והצעת פתרונות מיידיים יכולים לסייע במניעת אירועי התלקחות, בשיפור השירות לתושבים ובהפחתת נזקים למערכי הפסולת. זהו פרויקט בעל פוטנציאל לתרגם ידע שנאסף מן השטח להסדרה מעשית ברמה הארצית והמקומית.

6. **<u>קידום הצבת פחים כתומים למחזור פסולת אריזות ביתיות בבנייני משרדים</u>**

הקליניקה בחנה את הצורך בקידום הסדרה שתחייב או תעודד הצבת פחים כתומים לאיסוף פסולת אריזות בבנייני משרדים ובמגדלי תעסוקה. לפי בדיקת הקליניקה, במצב הקיים ההתקשרות עם תאגיד תמיר והצבת מתקני האיסוף בבניינים אלה נעשות באופן וולונטרי, אף שבבנייני משרדים נוצרת כמות משמעותית של פסולת אריזות ביתיות, בין היתר כתוצאה מהזמנות מזון ומהתפעול השוטף של מטבחי המשרדים.

במסגרת הפרויקט נבחנה התשתית המשפטית והרגולטורית הקיימת, וכן האפשרויות לקידום הנושא באמצעות חקיקה ראשית, חוקי עזר עירוניים, תנאים ברישוי עסקים או תמריצים כלכליים והתנהגותיים.

הקליניקה הגישה הערות לתיקון החוק להסדרת הטיפול באריזות, התשע״א-2011; קיימה שיחות עם הגורם האחראי לחוקי אחריות יצרן במשרד להגנת הסביבה, עם סמנכ״לית התפעול וסמנכ״לית השיווק בתאגיד מחזור האריזות תמיר, עם מנהלי חברות תפעול של בנייני משרדים ועם סמנכ״לית הסביבה בפורום ה-15; וכן פרסמה סקר לבחינת המוטיבציה של עובדים להצבת פחי מחזור.

מטרת הפרויקט היא להביא לשינוי המדיניות והאסדרה בתחום, בין היתר באמצעות גיבוש נייר מדיניות שימפה את החסמים ואת חלופות ההסדרה האפשריות.

שינוי הסדרה בתחום עשוי להרחיב את תשתיות המחזור למקום שבו נוצרת פסולת רבה וליצור מודל שניתן ליישם בבנייני משרדים נוספים. השילוב בין הערות חקיקה, שיח עם הרגולטור, התאגיד והגורמים התפעוליים וסקר עובדים מגדיל את הסיכוי לפתרון מעשי.

7. **<u>קידום הסדרת השימוש בקוטלי עשבים במרחב הציבורי</u>**

הקליניקה קידמה פרויקט לבחינת הכשל הרגולטורי בהסדרת השימוש בקוטלי עשבים כימיים במרחב הציבורי, בדגש על ריסוס באזורים עירוניים הסמוכים לבתי מגורים, מוסדות חינוך, גני שעשועים ומקומות שבהם שוהות אוכלוסיות רגישות.

במסגרת הפרויקט נבחנה התשתית המדעית והמשפטית הנוגעת לסיכונים הבריאותיים הכרוכים בחשיפה לחומרי הדברה, ובהם גלייפוסט, וכן הפערים בחקיקה, חלוקת הסמכויות בין משרדי הממשלה והיעדר חובות מחייבות של שקיפות, דיווח והתרעה לציבור. העבודה כללה סקירת ניסיונות חקיקה קודמים, בחינת מודלים עירוניים להפחתת ריסוס, ובהם המודלים שיושמו בכפר סבא ובירושלים, והגשת שבע בקשות חופש מידע למשרדי ממשלה ולרשויות מקומיות לצורך איסוף מידע על האסדרה הקיימת.

הפרויקט מבקש להפוך חשיפה שאינה תמיד גלויה לציבור לסוגיה מוסדרת ושקופה. חובת יידוע, קביעת מרחקי מגן והעדפת חלופות עשויות לחזק את ההגנה על בריאות הציבור ולאפשר לתושבים לקבל החלטות מושכלות בנוגע לשימוש במרחב הציבורי. איסוף המידע באמצעות בקשות חופש מידע מקדם גם צדק הליכי, משום שהוא מאפשר פיקוח ציבורי על החלטות הרשויות.

מטרת הפרויקט היא לגבש תשתית עובדתית ומשפטית לקידום הסדרה מחייבת. בשלב הראשון מתוכנן פרסום דוח מדיניות בשיתוף רופאי בריאות הציבור פרופ׳ נדב דוידוביץ ופרופ׳ איתמר גרוטו, ובמידת הצורך תיבחן פנייה להליך משפטי נגד משרדי הממשלה. ההסדרה המוצעת כוללת הגבלת ריסוס באזורים רגישים, קביעת מרחקי מגן, חובת יידוע ושילוט, העדפת חלופות מכניות ותרמיות והקמת מאגר מידע ארצי ושקוף על פעולות הדברה במרחב הציבורי.

8. **<u>קידום המלצות לסעדים בתובענות ייצוגיות סביבתיות</u>**

הקליניקה מבצעת מחקר הבוחן את הסעדים הניתנים במסגרת תובענות ייצוגיות סביבתיות, במטרה להבטיח שהסעדים הנפסקים יתרמו למניעת הישנות ההפרה ולהשגת תועלת ממשית עבור הציבור שנפגע, וכן להעמיד לרשות הציבור כלים פשוטים למעקב אחר המפרים בעתיד.

במסגרת המחקר נבחנו פסקי דין והחלטות בתובענות ייצוגיות סביבתיות, תוך מיון הסעדים לפי סוג המפגע, הנזק הנטען, זהות הקבוצה המיוצגת והשלב שבו הסתיים ההליך - הסתלקות, הסדר פשרה או פסק דין לאחר בירור מלא.

במסגרת הפרויקט התקיימו שיחות עם מנכ״ל עמותת גחלילית לאכיפה אזרחית ועם הקליניקה לתובענות ייצוגיות באוניברסיטת תל אביב, ונעשו פניות לעורכי דין מובילים המלווים מגישי בקשות לאישור תובענות ייצוגיות בתחום הסביבתי. תוצר הפרויקט נועד להיות מסמך מדיניות הממפה את דפוסי הפסיקה ומציע עקרונות והמלצות לעיצוב סעדים אפקטיביים יותר. המסמך נועד לשמש כלי עבודה לעורכי דין, לבתי משפט ולגורמים ציבוריים העוסקים באכיפה אזרחית סביבתית.

<u>סיכום התוצרים המקצועיים</u>

במהלך השנה הכינה הקליניקה תוצרים מקצועיים מסוגים שונים, ובהם:

- מסמכים משפטיים ופניות לרשויות;
- מסמכי התנגדות תכנוניים וניתוחי הליכים תכנוניים;
- ניירות עמדה ומסמכי מדיניות;
- סקירות משפטיות ורגולטוריות;
- חומרי רקע ללקוחות ולשותפי הקליניקה;
- מצגות ומסמכים לקראת פגישות ודיונים;
- חומרי הוראה, תרגילים ותיקי צד לסדנאות.

התוצרים משמשים הן לקידום תיקים והליכים קונקרטיים והן לבניית תשתית מקצועית לשינוי מדיניות. השילוב בין מסמכים משפטיים, מידע מקצועי ופעילות ציבורית מאפשר לקליניקה לפעול בכמה זירות במקביל: בתי משפט ומוסדות תכנון, משרדי ממשלה ורשויות מקומיות, ארגוני חברה אזרחית והציבור הרחב.

<u>שיתופי פעולה וקשר עם גורמי חוץ</u>

במהלך השנה נשמרו והורחבו שיתופי פעולה עם ארגוני סביבה, מומחים, אנשי אקדמיה, רשויות ציבוריות, נציגי תושבים וגורמים מקצועיים מתחומי המשפט, התכנון, המדע והמדיניות הציבורית. בין הארגונים והגופים שעמם התקיים שיתוף פעולה: עמותת אדם טבע ודין, עמותת גחלילית למען אכיפה אזרחית, עמותת מגמה ירוקה, החברה

להגנת הטבע, איגוד ערים דן לתברואה, פורום ה-15, מחלקת הסביבה בעיריית רמת גן ומרכז המחקר והמידע של הכנסת.

שיתופי פעולה אלה אפשרו לקליניקה לשלב ידע משפטי ומדעי בפעילות בשטח ולחזק את הרלוונטיות הציבורית והמעשית של עבודתה. הם גם מאפשרים לחבר בין תושבים וקהילות לבין אנשי מקצוע, חוקרים וגורמי מדיניות, וכך להגדיל את יכולתם של הפרויקטים להוביל לשינוי.

הקליניקה לוקחת חלק גם בפעילות המרכז למשפט, סביבה ואקלים בפקולטה למשפטים, הן בפיתוח תוכן מקצועי והן בארגון ובהשתתפות בכנסים, במושבים מקצועיים ובפעילויות ציבוריות.

פעילות אקדמית ומקצועית

במהלך השנה השתתפה הקליניקה בכנסים מקצועיים ואקדמיים, והסטודנטים למדו ממפגשים עם אנשי מקצוע מצוות הקליניקה ומחוץ לאוניברסיטה:

- עו"ד שי פרץ, התובע הראשי של רשות הטבע והגנים;
- עו"ד מירב עבאדי, מנהלת תחום רגולציה באדם טבע ודין;
- השופט לשעבר רון שפירא, אשר שפט בתביעות הדייגים בנחל הקישון;
- עו"ד תומר רוזנר, היועץ המשפטי לשעבר של ועדת הפנים והגנת הסביבה;
- נערך סיור בכנסת ישראל וצפייה בדיון של ועדת הפנים והגנת הסביבה;
- גב' שירי ספקטור בן ארי, ראש תחום צוות סביבה, קיימות ותשתיות במרכז המחקר והמידע של הכנסת;
- עו"ד ליאור בן־דוד, ראש תחום חקיקה ומחקר משפטי במרכז המחקר והמידע של הכנסת;
- סיור באיגוד ערים דן לתברואה – חירייה, ולמידה על מערך הטיפול בפסולת;
- עו"ד גידי פרישטיק, עו"ד דוד שחור ועו"ד הדר אראל קשפיצקי, שותפים ועורכי דין ממחלקת הקיימות והסביבה במשרד עורכי הדין מיתר;
- אלעד הוכמן, מנכ"ל מגמה ירוקה;
- עו"ד אור ריבק מחברת דוראל אנרגיה;
- ד"ר גל זגרון, מנהלת המחלקה הסביבתית בעיריית רמת גן.

הקליניקה השתתפה גם בכנס של בית הספר לקיימות וסביבה באוניברסיטת בר-אילן, בכנס בנושא עבודה בעומסי חום, בכנס השנתי של האגודה הישראלית לאקולוגיה ולמדעי הסביבה ובכנס השנתי של האגודה הישראלית למשפט וחברה.

פעילות זו תרמה לחשיפת עבודת הקליניקה, ליצירת קשרים מקצועיים חדשים ולחיזוק מעמדה כגורם המחבר בין משפט, מדיניות, מדע ופעילות ציבורית.

נוסף על כך התקיימו סדנאות מעשיות לסטודנטים בקליניקה ולכלל הסטודנטים בפקולטה למשפטים. הסטודנטים בקליניקה השתתפו במשפט מבוים בתחום התובענות הייצוגיות הסביבתיות ובסדנת הכשרה להעברת מסרים פרונטלית בשיתוף ד"ר ענת לוי רז. לכלל הסטודנטים בפקולטה הועברה סדנת ליטיגציה מינהלית-תכנונית במסגרת יום רב-תחומי שנערך בפקולטה למשפטים.

הכשרת הסטודנטים נועדה להעמיד משפטנים לעתיד עם ניסיון בעבודה על בעיות ציבוריות ממשיות, בהקשבה לתושבים, במחקר בין-תחומי, בכתיבה משפטית ובהצגת טיעון. בכך נוצרת עתודה מקצועית של משפטנים המסוגלים לשלב מצוינות משפטית עם מחויבות לאחריות ציבורית, סביבתית וחברתית.

סיכום ותודות

שנת הלימודים תשפ״ו הייתה שנה של פעילות מקצועית, אקדמית וציבורית ענפה. הקליניקה שילבה בין הוראה משפטית מעשית, ליווי של הליכים בעלי חשיבות סביבתית וציבורית, פיתוח מחקר וידע מקצועי והשתתפות פעילה בשיח האקדמי והציבורי.

הפעילות השנה המחישה את תרומתה הייחודית של הקליניקה: הכשרת דור חדש של משפטנים בעלי הבנה מעמיקה ברגולציה סביבתית, לצד מתן מענה משפטי מקצועי לקהילות ולסוגיות שאינן זוכות תמיד למשאבים ולייצוג מספקים. באמצעות שילוב של ייצוג, מחקר, מדיניות והכשרה, הקליניקה פועלת לא רק לטיפול בבעיה קיימת, אלא גם לשינוי התנאים המאפשרים לה להיווצר ולהישנות.

אנו מבקשים להודות למרצים ולמרצות שפורטו לעיל, אשר הגיעו לחלוק עם הסטודנטים מניסיונם, ולשותפי הקליניקה והמרכז למשפט, סביבה ואקלים באוניברסיטת בר־אילן.

כמו כן אנו מודים לסגל המנהלי על הסיוע והתמיכה בעבודת הקליניקה והמרכז: לעו״ד מרב גבעון, ראש מינהל הפקולטה; לד״ר עליזה בנין; ללימור בר־שדה; לעו״ד עדי דובב הגיגת; ולעו״ד רוית אנגלסמן. תודה גם לסגל האקדמי – פרופ׳ מיכל אלברשטין, דיקנית הפקולטה למשפטים, וד״ר יעקב חבה, סגן הדיקנית ואחראי על מערך הקליניקות בפקולטה למשפטים – על העזרה והתמיכה הרבה; ולחוקרים המלווים את פרויקטי הקליניקה, ובמיוחד לעו״ד נמרוד גבע ולד״ר ריבה ולדמן.

אנו מודים גם לסטודנטים ולסטודנטיות שהשתתפו בקליניקה השנה ועבדו על הפרויקטים השונים בשנת הלימודים תשפ״ו: ניצן בביוף, שקד לוים, זיו גולדשטיין, עוז רובין, גל ימין, אורי ראול קירצ׳וק, מירי שרון דה פריס, דוד ציון סיאנס, אבישג טביביאן, אסמאא מורגן זרעיני, בר שפיר, עדיאל רבוח, נועם שלו, רמאן חורי ואביה פלדי קלימנטוב.

בברכה,

צוות הקליניקה לרגולציה סביבתית הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר-אילן.

פרופ׳ אורן פרז, מנחה אקדמי	ד״ר אורי שרון, מנחה אקדמי	עו״ד רחלי הכט, מנהלת הקליניקה